

FRÅN FRÖ
TILL FIBER —
FRÅN
FÄRGVÄXTER
TILL FÄRG

Linda Zetterman och Berit Grybäck är lärare på textilutbildningen på Capellagården. Fanny Stengårds, sid. 22 och Gösta Östergren, nedan, förbereder odling av färgväxter.

DET ÄR TORSDAGEN DEN 23 MARS OCH DAGS ATT SÅ ÅRETS FÄRGVÄXTER. VI TRÄFFAS PÅ CAPELLAGÅRDEN DÄR LINDA ZETTERMAN OCH BERIT GRYBÄCK TAR EMOT. VI SKA FÅ VARA MED OM SÅDD OCH SE TRÄDGÅRDEN DÄR DET SENARE I SOMMAR SKA VÄXA FÄRGVÄXTER. MEN FÖRST ETT FÖDELSEDAGSFIRANDE I VÄVSALEN.

Efter lunch samlas alla och hjälps åt med att så. För att behålla fukten i jorden i planteringskrukorna är lite perlit iblandat. När allt är klart sätts krukorna med de små plantorna ut i ett uppvärmt växthus. Här ska de stå och växa till sig för att sedan förflyttas till ett kallt växthus, när vädret tillåter, och sedan ut på friland. Färgväxterna blir sedan en viktig del i skapandeprocessen. Förutom de odlade växterna finns det vilda växter, bär och nötter runt om på Capellagården. De ingår i den färgpalett som platsen erbjuder.

Berit Grybäck utbildar i vävning och materiallära. Linda Zetterman utbildar i formgivning, textiltryck och färgning. Utöver det pedagogiska engagemanget på skolan arbetar de båda yrkesmässigt inom det textila fältet. Berit betonar linet som ett material med många möjligheter, för Linda är färgväxter en viktig ingång i det textila skapandet.

I sin yrkesroll kallar sig Berit Grybäck bruks-textilare. För att ge vävnaderna liv och patina uppmuntrar hon att använda det som kommer ur händerna, i vävstolen. Hon kommer

från en textilt skapande släkt där hantverket är nära och handvävda textilier har varit självklara. Linet har alltid varit närvarande.

– Det är något jag vill ta med mig in i undervisningen. Att visa på möjligheterna med lin i många olika sammanhang. Att våga använda det. Då blir det som allra vackrast och mest funktionellt.

Alla på textilutbildningen får vara med om att så, rycka, bereda och spinna linet. Cykeln ser ut enligt följande: I slutet av en årskurs sås linet. När höstterminen börjar är det bråttom, då rycks linet (det är då brunmoget och bär linfrön) och läggs för rötning. Beredning och spinning görs med föregående års lin. Under skördefesten (som pågår över hela Öland) i slutet av september, frörepas linet och läggs ut för landrötning och linfrön "tröskas fram".

Linda Zetterman utbildade sig till formgivare på Konstfack 1998–2003 och arbetade efter det inom kläddindustrin. Hon reste mycket i Vietnam, Indien och Japan och såg då att det fanns helt andra sätt att arbeta på jämfört

med den storskaliga industrin. Här fanns viktiga kunskaper att tillverka småskaligt för vardagligt bruk.

– Det fick mig att hoppa av produktions-tåget. Jag ville något annat. Innan jag kom till Konstfack gick jag här på Capellagården och lärde mig väva. Nu är jag tillbaka. Här finns alla möjligheter att förverkliga de tankar jag har med ett mer hållbart sätt att förhålla sig till både de textila materialen och hur de färgas.

Färgningen med färgväxter började i liten skala, med det som fanns i odlingarna; färgreseda, lite vejde samt allt det som växer naturligt runt Capellagården; kastanj, ek, valnöt (alla dessa innehåller rikligt med tanniner, ett ämne som hjälper färgämnen att integreras med textilfibren). Som en stor tillgång på skolan finns kunskap om odling genom trädgårdsmästare och de som går trädgårdsutbildningen. Det finns även tillgång till växthus. Under pandemin 2020, erhöll textilutbildningen ekonomiska medel från Nämnden för

hemslöjdsfrågor (Nfh) för en mer storskalig odling. Lindas tidigare kontaktnät var i detta utvecklingsarbete mycket värdefullt. Därutöver spenderade hon en hel del tid på internet för att söka efter fröer och kunskap.

Det som nu växer i färgväxtrabatten är olika sorters tagetes, som ger orange och gula nyanser, krapp, som står på tillväxt för att rötterna så småningom ska ge röda nyanser, färgkulla, som ger gula nyanser, gullskära, som ger gula och orange nyanser, vejde och indigo/japansk färgpilört, som ger blå och blågröna nyanser, stockrosor, där de röda blommorna ger en blålila nyans och daggekåpa, som ger fina gula nyanser. Försök har gjorts med safflor/färgtistel, som ger gula och röda nyanser, vilket inte fungerade då marken här är för basisk.

Färgväxterna används både till färgning och till ekoprint där växtfärgernas färgämnen appliceras på garn eller tyg genom att pressas in i materialet i färskt tillstånd.

Flera av färgväxterna ger fröer till nya säsonger och en del försäljning av fröer sker.

Varje år tillkommer någon ny art, detta år är det en mexikansk tagetes som ska testas, den ska med tillsatser av järn ge en svart färg. Det märks en förväntan i tonen när Linda berättar.

– Det är intressant att kartlägga en plats utifrån färg, och här på Capellagården har vi en skatt av färgrikedom.

Under sommarmånaderna kan skörden börja. De som går sommarkurserna får bland annat färga med färsk blad av indigo. Till hösten utgör de färgväxter som nu groor en väsentlig del av de färgämnen som kommer användas i den kreativa processen.

Det odlade tillsammans med det som växer naturligt ger Capellagården sin egen färgpalett, 240 nyanser är hittills dokumenterade. Provkartan presenterar varje kulör med sex olika tillsatser av basisk kemikalie (släckt kalk), eller sur kemikalie (ättika). Utöver detta används ofta alun, och då i en mindre koncentration än vad som föreskrivs i många recept.

– Vi arbetar så naturligt det bara är möjligt. Förutom släckt kalk, ättika och alun är tanninerna i det som växer i vår närhet en viktig bas.

I utbildningen är färgväxterna med från början. Den första formgivningsövningen med handdukar innefattar såväl handspinning av lin som färgning.

Färgväxterna har ersatt en stor del av den syntetfärgning som tidigare fanns, men flera typer av färgning lärs ut, både färgning med syntetfärger och textiltryck med syntetiska pigment.

– Det handlar om att få kunskap om färg och den kan man få inom alla typer av färgning, kunskaper som sedan kan appliceras på alla färgningstekniker, säger Linda.

HELHETSSYN OCH HÅLLBARHET
Hur sätter ni ord på det ni eftersträvar med hållbarhet?

Linda: Det handlar mycket om skalan. Att all överproduktion ifrågasätts och att vi skapar det vi behöver, i en mer gripbar om-

fattning och att processerna vi använder ska orsaka så liten skada på naturen som möjligt.

Berit: Om man har haft ett material i händerna genom en hel process, som linet, ges en förståelse och en respekt för textilier, den kunskapen ger vi här. Insikten om att ett material har sina egna egenskaper, som att linet får olika färg beroende på var det har växt, hur det har växt och hur det har rötats, ses som en tillgång, inte ett problem. Och lin som material ger så många dimensioner. För att närma sig det brukar jag likna processen att få fram en fiber med att tugga på ett grässtrå, och det slår aldrig fel, det är alltid någon som jämför med andra växter, till exempel nässlor. Kan man få fibrer ur det? Går det att färga med?

Även andra utbildningar på Capellagården har inspirerats av linet. Den nya byggnadsvårdslinjen använder linskävorna i lerklining av väggar. Linet ger en starkare armering jämfört med andra material. En studerande på keramiklinjen letade efter strån för att kunna pensla glasyr efter japansk förebild. En borste av orötade tunna linstrån gav önskat resultat.

På Capellagården betonas den fria konstnärliga inriktningen och att varje person ska hitta sin väg – efter vars och ens näbb och fason, för att citera grundaren Carl Malmsten.

capellagarden.se

SOPHIE OLSSON JOOF går sitt andra år på skolan. I vävstolen sitter en linvarp färgad med ekollon och järnvitriol, den är mörkt blåsvart. Sophie väver med garnen som skolan har fått från konstnären Elisabet Hasselberg Olsson. Hon berättar om sin väv:

Arbetstiteln är Rhyme, rim översatt till svenska (bild mitten). Jag ser skapandet som något poetiskt och kommer att ge verket ett längre namn som för tankarna till dikt/poesi när det är färdigt.

Det mesta av mitt skapande går ut på att undersöka eller umgås med mitt och min familjs arv, det blir mycket identitet och något slags pusslande för att förstå min historia. Det mesta av mitt referensmaterial kommer från film och foto jag själv samlat när jag varit i Gambia. Just det här verket föreställer en växt som på wolof heter pof-tan och växer överallt där, bland annat på min fasters innergård. Den har blivit symbolisk för mig eftersom den är en så tydlig visuell referens när jag tänker på mina fastrar och allt annat som finns i Gambia, men också eftersom pof-tan på nåt sätt har en central del i mängas liv och vardag. Den används som medicinalväxt, fröna sägs kunna göra en blind och saften som kommer ur bladen kan användas som lim.

Min kusins fru använder det för att laga trasiga sedlar, så den får också någon slags symbolik som valuta, eller statusförhöjare. Mycket av det jag just beskrivit sammanfaller med min egen klugna relation till landet, att höra hemma där, men också så tydligt sticka ut – att ha ett europeiskt pass, privilegiet som kommer med det. Att jag valt att väva så att varpen får synas och spela stor roll är en referens till begreppet "shadow work", som kan beskrivas såhär med en snabb googling: "Working with your unconscious mind to uncover the parts of yourself that you repress and hide from yourself".

Materialiteten är väldigt viktig i mitt skapande. När jag väver får jag så mycket gratis, jämfört med i måleriet. Olika texturer, den taktila komponenten, var materialet kommer ifrån. Allt det bidrar till de berättelser jag försöker att berätta, ett inslag i taget. Genom att arbeta med naturlig färgning kan jag ladda materialen med ytterligare mening. Jag är helt övertygad om att tankar och känslor vävs in i arbeten som är så här pass taktila och när jag använder mig av lera från Gambia, eller ekollon från Öland så väver jag in liv från både platserna och mig själv. Det är en filosofisk tanke som går att vrida på i oändlighet, ibland är det ju svårt att säga var gränsen mellan en själ och en plats slutar eller börjar.

